

UDK 82:929 Petrović Njegoš P. II

UDK 821.163.4.09 Petrović Njegoš P. II

Stručni rad

Danilo RADOJEVIĆ (Podgorica)

Dukljanska akademija nauka i umjetnosti

MONOGRAFIJA O NJEGOŠU P. A. LAVROVA NA CRNOGORSKOM JEZIKU

Pojava prijevoda na crnogorski jezik monografije o Njegošu, u izdanju Instituta za crnogorski jezik i književnost, ruskog slaviste Petra Aleksejeviča Lavrova (1856–1929), s predgovorom književnog kritičara i njeagošologa Krsta Pižurice, značajan je događaj u crnogorskoj kulturi. Magistarska radnja Lavrova *Petar II Petrović-Njegoš, vladika crnogorski i njegova književna djelatnost* predstavlja prvi veliki istraživački rezultat, kojim je taj crnogorski pjesnik, mislilac i državnik unijet u uži krug stvaralaca, koji su stalni izazov za književno-estetska, filozofska, istoriografska i druga analiziranja.

Ključne riječi: *Petar Aleksejevič Lavrov, Petar II Petrović Njegoš, istorija književnosti, njeagošologija*

Pojavu prijevoda na crnogorski jezik monografije o Njegošu, u izdanju Instituta za crnogorski jezik i književnost, ruskoga slaviste Petra Aleksejeviča Lavrova (1856–1929), s predgovorom književnog kritičara i njeagošologa Krsta Pižurice – vidim kao značajan događaj u crnogorskoj kulturi.

Magistarska radnja Lavrova *Petar II Petrović-Njegoš, vladika crnogorski i njegova književna djelatnost* predstavlja prvi veliki istraživački rezultat, kojim je taj crnogorski pjesnik, mislilac i državnik unijet u uži krug stvaralaca, koji su stalni izazov za književno-estetska, filozofska, istoriografska i druga analiziranja.

Može se lako naslutiti da je 30-godišnji slavista Petar Lavrov po nalogu ruske vlade došao u Crnu Goru, da istraži građu Njegoševa perioda u dvorsko-me arhivu na Cetinju, kao i u arhivu ruskoga konzulata u Dubrovniku, preko kojega su ostvarivane crnogorsko-ruske veze. Na isti način upućeni su u Crnu Goru i Jegor Kovaljevski i P. A. Rovinski da, za potrebe ruske vlade i tajne

diplomacije, ispituju stanje u Crnoj Gori radi usmjeravanja političkih ciljeva Rusije na Balkanu. Lazar Tomanović, u predgovoru svoje knjige o Njegošu, napisane devet godina poslije knjige Lavrova, piše da je kralj Nikola dozvolio Petru Lavrovu „da se koristi (sic!) bogatijem materijalom iz toga doba, koji se nalazi u dvorskom arhivu“.¹ Zanimljivo je da Lavrov za pomenutu knjigu nije istraživao rusku arhivsku građu što bi za crnogorske autore bila olakšica, a i rezultat bi bio potpuniji.

Kad govorimo o knjizi Petra Lavrova, zanimljiva je reakcija veoma zaslužnoga, 25 godina starijeg, ruskog istraživača crnogorske kulturno-istorijske prošlosti – Pavla A. Rovinskog. Rovinski se, kad je došao Lavrov na Cetinje, već sedam godina bavio u Crnoj Gori istoriografskim, etnografskim, arheološkim i drugim proučavanjima. Dolazak na Cetinje Lavrova, – sigurno s najvišom preporukom jer mu inače ne bi tako izašao u susret kralj Nikola, – vjerovatno je Rovinski doživio i kao način provjeravanja njegove odanosti i karaktera rada u toj najisturenijoj južnoj zoni političkoga interesa, koja je za Rusiju od velikog značaja.

Čim je objavljena pomenuta monografija Lavrova (1887), Rovinski je počeo da piše svoju verziju, na istu temu, pod naslovom „Petar II Petrović Njegoš, vladika crnogorski“, koju je dovršio, kako je sam napisao na kraju predgovora, već 18. aprila 1888, a objavio je u Petrogradu sljedeće godine. U toj svojoj knjizi Rovinski se nije libio da iskaže zamjerke na monografiju Lavrova, te da je njenom pojavom motivisan da, na skoro istoj građi, izgradi svoju varijantu rekonstrukcije Njegoševa životnog puta.

Rovinski kritički primjećuje da je Lavrov polovinu knjige posvetio političkim aktivnostima Njegoševim, iako je u naslovu radnje bio dao prednost njegovim literarnim djelima. Može se pretpostaviti da je naručiocu toga rada bio potrebniji uvid u Njegoševo političko razmišljanje, prije svega u odnosu na Rusiju, a da je Lavrov namjeravao da se ipak pridržava postavljene teme, pa da zato i nije šire koristio dokumenta da bi izvodio zaključke i iskazao svoj odnos, već je arhivsku građu neuobičajeno opširno hronološki donio.

U drugom dijelu svoje knjige Lavrov je, po mišljenju Rovinskoga, dao cjelovitu sliku o Njegoševome stvaralaštvu, kako do tada nije bilo učinjeno.

Rovinski dalje kaže, pošto je takođe raspolagao dokumentima iz dvorskoga arhiva i iz ruskog konzulata u Dubrovniku, da smatra za dužnost da dopuni ono što u radu Lavrova „nije razvijeno s dovoljnom potpunosti i jasnošću“, i da ispravi ono što je po njegovome mišljenju netačno. Lavrov u svojoj studiji nije dovoljno govorio o Njegoševoj ličnosti, što Rovinski smatra

¹ L. Tomanović, *Petar drugi Petrović Njegoš kao vladalac*, Cetinje, 1896, VI. Tomanović svjedoči da mu je P. Rovinski kazao da je u Budimpešti prisustvovao sastanku zavjerenika pred atentat na srpskog kneza Mihaila Obrenovića (1868).

„važnim nedostatkom“ koji želi da dopuni. On nalazi i nekoliko propusta „čisto činjenične prirode“ koje, kako kaže, može dopuniti dokumentima iz arhiva ruskoga konzulata. Dalje on saopštava da je Lavrov previdio jednu njegovu radnju. Mislio je na tekst koji je objavljen, u pedeset tri nastavka, u novosadskome listu *Javor*, pa da se zato „odlučio da po drugi put“ piše o istom. Za Njegošev spjev *Luča mikrokozma* Rovinski piše da je to, ne samo religiozna poema, kako je naziva Lavrov, nego i filozofska.

Primjedbe Rovinski sam ublažava, kad zaključuje da je Lavrov svojom knjigom učinio veliku uslugu, kako za istoriju Njegoševe političke djelatnosti, tako i za ocjenu njegova književnog rada. A za svoju knjigu Rovinski izražava nadu da je pomogao rasvjetljavanju Njegoševa karaktera i njegove vladavine, dozvoljavajući sebi u nekim slučajevima da se složi s mišljenjem Lavrova, a na drugim mjestima da ga popravi ili dopuni. Tome objašnjenju vlastitoga postupka Rovinski dodaje širu ocjenu radnja o Njegošu – da su do tada izdana djela „daleko od potpune istorije“.²

Lavrov je, u drugome dijelu monografije, koji se odnosi na Njegoševo književno djelo, učinio više značajnih osvjetljavanja pri predstavljanju njegova cijelog opusa. Tako je zaključio da su jednako poetski snažna mjesta u *Gorskome vijencu*, u kojima je opjevao ljepotu snahe bana Milonjića, koju u snu iskazuje Mandušić, ili ona u kojima donosi uzvišene slike Carigrada i hurija „očih plavetnijeh“, u govoru Mustaj-kadije. U *Gorskome vijencu* i *Šćepanu Malome* Lavrov zapaža da je vjerno prikazivan način crnogorskoga života. Međutim, on možda pravi namjernu omašku, kad kaže da su u *Šćepanu Malome* opisani društveni odnosi koji „povezuju Rusiju i Crnu Goru“. Nasuprot tome, Njegoš je u tome djelu pokazao razlike između etičkih principa na kojima se zasniva život tih sredina. To je iskazano u scenama s carskim emisarom knezom Dolgorukovim. Značajno je zapažanje Lavrova, da Njegoš „načelo narodnosti stavlja iznad načela vjeroispovijesti“. Lavrov je istraživao i porijeklo nekih Njegoševih inspiracija, pa je, na primjer, utvrdio uticaj Deržavina, njegove ode „Bogu“ na Njegoševo koncipiranje pjesme „Crnogorac k svemogućem bogu“.

U predgovoru monografije, Krsto Pižurica je primijetio da Lavrov visoko ocjenjuje ugledanje Njegoša na Simeona Milutinovića Sarajliju, a da je zapostavio uticaj njegova strica Petra Prvoga. U ocjeni doprinosa Lavrova značajne su i dvije primjedbe Pižurice: a) da Lavrov nije dublje zalazio u analizu spjeva *Luča mikrokozma*, i b) da je rijetko vršio estetsku analizu Njegoševih pjesničkih djela.

² Rovinski o Njegošu, Cetinje, 1967, 176.

Treba istaći činjenicu da su za devet godina, od 1887. do 1896. godine, nastale tri monografije o Njegošu kao vladaru i pjesniku, – Lavrova, Rovinskoga i Tomanovića – što bi trebalo da bude izazov za širu komparativnu analizu.

Objavljivanje na crnogorskom jeziku djela Petra Aleksejeviča Lavrova o životu i književnom djelu Njegoševom predstavlja doprinos Instituta za crnogorski jezik i književnost proslavi jubileja velikoga crnogorskog pjesnika i vladara.

Danilo RADOJEVIĆ

**MONOGRAPH ON NJEGOŠ BY
P. A. LAVROV IN MONTENEGRIN**

The Montenegrin translation of the monograph on Njegoš written by Russian Slavist *Petr Alekseevich Lavrov* (1856-1929), published by the Institute for Montenegrin Language and Literature, with a foreword by a literary critic and researcher of Njegoš, Krsto Pižurica, presents a significant work for the Montenegrin culture. Lavrov's MA thesis *Petar II Petrović Njegoš, Bishop of Montenegro and his Literary Activity* is the first major result of the research, through which the Montenegrin poet, philosopher and statesman entered a shortlist of artists who are a constant challenge for the literary-aesthetic, philosophical, historiographical and other research.

Key words: *Petr Alekseevich Lavrov, Petar II Petrović Njegoš, history of literature, study of Njegoš*